

**אַתָּ לֹא יוֹדַעַת שְׁמִסְעָרָה גְּדוֹלָה
מִגִּיחַ פְּתָאוֹם יוֹם נִפְלָא ?**

פרגמנט חדש של שיר מאת ספֿפֿו

תירגם מיוונית עתיקה והוסיף הקדמה והערות
שמעון בוזגלו

2014

כל הזכויות שמורות לשמעון בוזגלו

הקדמה

בסוף ינואר 2014 פרסם הפפירולוג דירק אובינק (Obbink) מאוקספורד שני פרגמנטים חדשים של שירים מאת ספֶפּוֹ, והידיעה זכתה לתהודה נאה בעיתונות המערבית ובאינטרנט.¹

שני הפרגמנטים מופיעים על גבי פפירוס בלוי, כנראה מהמאה השלישית לספירה. הפפירוס נמצא ברשותו של אספן פרטי, שביקש את עצתו של אובינק על הטקסט היווני. המשקל, השפה, הדיאלקט, ההתייחסות לאחיה של ספפו, כְּרֶקְסוֹס וְלִרְיֶכּוֹס, והחפיפה בין הפרגמנטים האלה לפרגמנטים קודמים של ספפו היו בין הגורמים שהבהירו מהר מאוד לאובינק שמדובר בטקסט של ספפו.

הפפירוס מכיל 29 שורות. אחרי שורה 20 מופיע סימן, המציין שזהו סוף השיר (קורוניס). אם כך, יש לנו שיר אחד באורך 20 שורות, שלפי אובינק, חסרות בתחילתו בין 4 ל-12 שורות, ושיר שני בן תשע שורות וכלי הסוף. עשרים השורות שנשארו מן השיר הראשון הן במצב נהדר, יחסית, ועם לקונות מעטות. השיר השני הגיע אלינו במצב הרבה פחות טוב. לארבע השורות הראשונות בו קיימת חפיפה חלקית בפרגמנט 26 (P. Oxy. 1231 fr. 16), שלא תרגמתי בספרי בגלל מצבו המקוטע ביותר), ושני הפרגמנטים ביחד בונים ארבע שורות במצב סביר, אם כי הן אינן ברורות, לפחות לא לי (לכן לא תרגמתי את הפרגמנט). ארבע השורות הבאות הגיעו במצב בעייתי מאוד, בעיקר שתי השורות האחרונות, שלא ניתן להבין מהן דבר. בשורה התשיעית והאחרונה לא נשארה למעשה שום אות, ויש רק רמזי דיו לקיומה.

השירים כתובים במשקל הבית הספֶפִּי, כלומר, שלוש שורות בנות אחת-עשרה הברות כל אחת, ושורה רביעית בת חמש הברות. אם כך, מן השיר הראשון יש לנו את חמשת בתי השיר האחרונים, ומן השיר השני את שני בתי השיר הראשונים.

ההיסטוריון היווני הֶרודוֹטוֹס (425-484 בערך לפנה"ס) רומז לנו על רומן בין כְּרֶקְסוֹס, שהיה סוחר יינות ואחיה של ספפו, לבין שפחה תְּרַקִּית בשם רודופִּיס שהיתה גם זונת צמרת. "רודופיס הובאה למצרים..., עסקה במקצועה, ושחררה מעבדותה בכסף רב בידי כרקסוס בן סְקַמְדְרוֹנִימוֹס מְמִיטִילֶנָה ואחיה של המשוררת ספפו. כך השתחררה רודופיס, נשארה במצרים, ומכיוון שהיתה בעלת קסם רב הרוויחה כסף רב" וזכתה לפרסום רב. "ואולם כשחזר כרקסוס למיטילנה, לאחר ששיחרר את רודופיס, זכה לגידופים קשים בשיר של ספפו" (היסטוריה, ב', 135, בתרגום ב. שימרון ור. צלניק-אברמוביץ', פפירוס, 1998).

¹ הדברים המובאים כאן מבוססים על מאמר של אובינק, שהתפרסם ב: Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, 189 (2014).

כמו כן, לפי ביוגרפיה קדומה על ספפו, "היו לה שלושה [אחים: אַרְיָגוּוּיֹס, לְרִיכּוּס, והבכור, כְּרִיָקְסוּס, שהפליג [למצרים], התחבר לאחת בשם דוֹרִיקָה, וביזבז עליה כסף רב. ספפו אהבה יותר את אחיה הצעיר לְרִיכּוּס".

עד כה, האזכורים הישירים על אחיה של ספפו, כרקסוס ולריכוס, הגיעו אלינו ממקורות חיצוניים, כמו שני אלה המצוטטים כאן, ולא מתוך שיריה עצמה. הפרגמנט המתורגם כאן הוא הדוגמה הראשונה שהגיעה אלינו מתוך השירים עצמם של המשוררת, שבה ספפו נוקבת בשמם של אחיה.²

השירים לא קיבלו עדיין מספור במהדורה המדעית, ואובינק מכנה את הראשון "שיר האחים" ואת השני "השיר על קִיפְרִיס" (כינוי אחר לאפרודיטה, אלת האהבה).

² ראו גם פרגמנטים 5 ו-15.

שיר האחים

[חסרות בין 4 ל-12 שורות]

... אָבֵל אֶת־תְּמִיד מִפֶּטְפֶּט
שְׂכָרְקָסוֹס יְבוֹא עִם סְפִינָה עֲמוּסָה.
אִם זֶה יִקְרָה אוֹ לֹא,
זֶאוּס וּשְׂאָר הָאֵלִים יוֹדְעִים –
אֲנִי חוֹשֶׁבֶת.
אֵל תִּטְרִידִי אֶת עֲצָמָי בְּהִרְהוּרִים כְּאֵלָה.
עֲדִיף שֶׁתִּשְׁלַחֵי אוֹתִי אֶל הָרָה⁴ הַמְּלִכָה
וְתִדְרָשִׁי מִמֶּנִּי לְהַפְצִיר בָּהּ שׁוֹב וְשׁוֹב
שְׂכָרְקָסוֹס יִגִּיעַ לְכָאן עִם סְפִינָתוֹ בְּשָׁלוֹם
וְיִמְצָא אוֹתָנוּ בְּרִיאִים וְשָׁלְמִים.
אֶת כָּל שְׂאָר הַדְּבָרִים
בוֹאִי נִשְׁאִיר לָאֵלִים.
אֶת־לֹא יוֹדַעַת שְׁמִסְעָרָה גְּדוֹלָה
מִגִּיחַ פֶּתְאוֹם יוֹם נִפְלָא?
מֶלֶךְ הָאוֹלִימְפּוֹס,⁵ אִם הוּא רוֹצֶה,
הוּא מוֹרִיד מִלְּאֵף שִׁירָת⁶
לְחֵלֶץ אֲנָשִׁים מִמְּצוּקָה
וְהֵם הוֹפְכִים מְאֻשָּׁרִים וּבְרוּכִים.
וְגַם אֲנַחְנוּ – אִם לְרִיכוּס [יִזְקֶה] אֶת רֹאשׁוֹ
וְיִהְפֶּה פַּעַם לְגִבֹּר – מִיָּד יִרְדּוּ מִלְּבָנוֹ
כָּל כֶּף הַרְבֵּה דְאֶגוֹת.

³ או "אתה", לא ברור מי הנמען ומה מינו.

⁴ אשתו של זאוס, אבי האלים. ספפו מתפללת לאלה גם בפרגמנט 17 וגם שם בסיטואציה "ימית".

⁵ זאוס.

⁶ מילולית: "דמון מסייע".